

Edward Pudelko, Bożena Pudelkova

Szadek, st. 3, gm. Blizanów, woj. kaliskie, AZP 65-38/40

Informator Archeologiczny : badania 31, 97-98

1997

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Wyprzedzającymi badaniami archeologicznymi objęto obszar stanowiska wchodzący w bezpośrednią kolizję z budową gazociągu, prace wykopaliskowe prowadzono na odcinku 8 km 979 m - 9 km 200 m długości nitki gazociągu oraz budowy stacji przesyłowo-rozdzielczej w Sulisławiu.

W wykopie nr 1/97 zarejestrowano obiekt 1 - prawdopodobnie dołek posłupowy; w trakcie jego eksploracji nie natrafiono na materiał zabytkowy.

W wykopie nr 2/97, w warstwie humusu wystąpiły fragmenty ceramiki nowożytniej datowanej na XVIII-XIX wiek. Na poziomie około 57,30 m n.p.m., wystąpiła warstwa węgla drzewnych. W trakcie eksploracji tej warstwy zarejestrowano: 1 fragment ceramiki kultury łużyckiej, datowany na IV-V okresu epoki brązu, 2 krzemienie ze śladami retuszu obustronnego. Poniżej niej zarejestrowano trzy obiekty kształtu owalnego, barwy brunatno-brązowej z dużą zawartością węgla drzewnych. Wokół wyróżnionych obiektów (prawdopodobnie palenisko i dołki posłupowe) wystąpiła warstwa rozłasnianych węgla drzewnych i przepalanej gliny. Eksploracja obiektów w wykopie 2/97 nie dostarczyła żadnego materiału zabytkowego.

Prawdopodobnie w tych dwóch wykopach uchwycono południowy skraj osady kultury łużyckiej.

Materiał zabytkowy oraz dokumentacja znajdują się w Muzeum im. Jana Dekerta w Gorzowie Wlkp.

Badania będą kontynuowane.

SZADEK, st. 3, gm. Blizanów, woj. kaliskie, AZP 65-38/40

- obozowisko kultury świderskiej (schyłkowy paleolit)
- obozowisko kultury komornickiej i chojnicko-pieńkowskiej (mezolit)
- osada kultury pucharów lejkowatych (neolit)
- cmentarzysko kultury łużyckiej (późna epoka brązu — wczesna epoka żelaza)
- osada z wczesnego średniowiecza (XI w.)
- ślady osadnictwa nowożytnego

Ratownicze badania wykopaliskowe, przeprowadzone w 1996 i 1997 r. przez mgr. Edwarda Pudęłko, z udziałem antropologa - mgr Bożeny Pudęłkowej. Finansowane przez PSOZ i Urząd Gminy Blizanów.

Z uwagi na trudne warunki terenowe przebadano obszar niewiele przekraczający powierzchnię 2,3 ara, usytuowany na koronie nieczynnej już piasnicy, położonej na cyplu terasy Proсны, w zachodniej części wsi.

Odsłonięto 52 pochówki znanego wcześniej z łuźnych znalezisk cmentarzyska ludności kultury łużyckiej. Badając zasięg południowo-zachodni nekropolii, odkryto pozostałości osadnictwa z epoki kamienia. Obozowisko schyłkowopaleolitycznej ludności kultury świderskiej reprezentowały wyroby krzemienne w postaci dwupiętowych rdzeni, odłupków, wiórow oraz liściaka.

Z fazy osadnictwa mezolitycznego kultury komornickiej pochodziły wyroby krzemienne w postaci drapaczy odłupkowych, licznych wiórków oraz trapezu. W tym samym miejscu, na przestrzeni około 25 m², na ledwie widocznej półce terasy nadzalewowej, uchwycono relikty osady kultury pucharów lejkowatych— były to dołki posłupowe, odciski konstrukcyjne na polepie i typowy dla tej fazy materiał krzemienisty. O tym, że osiedle to zajmowało też teren wyżej położony, świadczą jamy ze znamienym materiałem ceramicznym i kostnym oraz destrukty dwóch siekier.

Jak wynika z dotychczas pozyskanych materiałów, cmentarzysko ludności kultury łużyckiej użytkowane było od schyłkowej fazy epoki brązu do okresu halsztackiego D. Wśród grobów, zawierających wyłącznie przepalone kości zmarłych, wyróżniono 28 pochówków bezpopielnicowych i 24 popielnicowe, przy czym w dwóch znajdowały się po dwie popielnice, a w jednym aż pięć. Zdecydowana większość grobów (prócz tych, które nawarstwione były na najstarsze ślady osadnictwa) była głęboko posadowiona (do 1 m) i zaznaczona na ówczesnej powierzchni brukami kamiennymi. Często prócz bruków, przykrywających nieraz kilka grobów, miały one mniej lub bardziej regularne obstawy owalne (18) lub zbliżone do prostokąta (5), niekiedy pozbawione jednej „ściany” lub z pozostawionym otworem. Tego typu konstrukcje i obowiązujący rytuał najliczniej występowały wśród pochówków

z przełomu V okresu epoki brązu i okresu halsztackiego (5) oraz z okresu halsztackiego (11). Po między obstawami grobów 48 i 52 odsłonięto przykryty płaską płytą skrzynkowaty aneks, w którym umieszczone były trzy naczynia: czerpak, garnek i placek. Brak jakichkolwiek konstrukcji kamiennych wystąpił w czterech obiektach popielnicowych z przełomu V okresu epoki brązu i okresu halsztackiego. Liczba naczyń w grobach dochodziła do dziewięciu (wspomniany mnogi grób pięciopopielnicowy nr 43) i zwiększyła się w najmłodszym okresie funkcjonowania cmentarzyska. Wtedy też prócz popularnych form ceramiki naczyniowej wystąpiły naczynia zdobione głęboko nacinanym ornamentem geometrycznym i naczynia cylindryczne wyposażone w uszka, dziurki i pokrywkę (grób 40). Naprzemianległe dziurki pod krawędzią miał też garnek z grobu 51, a grzechotkę gruszkowatą odkryto w podobnie datowanym grobie popielnicowym 32 (Infans II), w towarzystwie ośmiu innych przystawek. Funkcję popielnicy najczęściej pełniły wazy (21), amfory (7), garnki (3), a pojedynczo: kubek, czaraka i czerpak. Ten ostatni był przykryty profilowaną misą uchata. Wyposażenie metalowe, wyłącznie złożone z ozdób, reprezentowane było w okresie epoki brązu przez 5 szpil, w tym dwie z główkami poprzecznie żebrowanymi, 3 bransolety i skręty spiralne oraz jeden naszyjnik tordowany. Przedmioty brązowe w pochówkach datowanych na wczesny okres żelaza to: skręty (4, w tym salta leone), kółka (2), naszyjniki, w tym fragmentarycznie zachowany okręcony zwojami żelaznej taśmy (grób 17), a także igła (grób 28), szpila oraz rzadka w zwartych zespołach, dobrze zachowana harfowata zapinka typu panańskiego (grób 20). Wyroby wykonane z żelaza to prócz fragmentów noży (groby 36 i 52) elementy biżuterii — głównie szpile lub ich części (10), wśród nich okazy z główką półkulistą (grób 40) i pastorałowatą (15), bransolety (5, w tym jedna podobna do miniaturowego naszyjnika tordowanego) i naramienniki (7). Egzemplarze z grobów 17 i 41 były puste w środku. Pochówki „najbogatsze” (17 i 20) zawierały m.in. pary bransolet i naramienników. Pojedynczo w formie darów w pochówku 17 wystąpiły szczytce i masywna, jednoczęściowa zapinka łukowata, do której, jak dotychczas, nie ma analogii. Znaleziono też 3 naszyjniki żelazne - wyróżniał się wśród nich podwójny, tordowany, z grobu 41, owinięty luźno na całym obwodzie brązową taśmą.

Okres wczesnego średniowiecza (około XI w.) reprezentował nie do końca rozpoznany, usytuowany na kulminacji zachowanej od strony południowej części wzgórza obiekt z ceramiką zdobioną dookólnymi żłobkami. Czasy nowożytnie dokumentował materiał pochodzący ze znacznej miąższości warstwy kulturowej związanej z funkcjonowaniem opodal budynku podworskiego (około XVIII-XX w.) - były to fragmenty ceramiki naczyniowej (w tym zrekonstruowana w całości trójnoga misa polewana), wyrobów szklanych (głównie butelek) i skorodowanych wyrobów żelaznych.

TARGONIE, st. 5, gm. Regimin, woj. ciechanowskie, AZP 42-62:53

- osada kultury łużyckiej (V-VI okres epoki brązu)
- ślady osadnictwa kultury przeworskiej (młodszy okres przedrzymski, fazy A₁ – A₂ i wczesny okres wpływów rzymskich)
- ślady osadnictwa wczesnośredniowiecznego i nowożytnego

Ratownicze badania wyprzedzające budowę gazociągu tranzytowego, przeprowadzone przez mgr. Zbigniewa Dłubakowskiego („Ignis” Zakład Naukowo-Edytorski s. c.). Finansowane przez EuRoPol GAZ S.A. Przebadano powierzchnię 5510 m².

Stanowisko odkryto w 1989 roku, podczas badań powierzchniowych prowadzonych w ramach AZP. W 1994 r. podczas badań powierzchniowych przeprowadzonych na trasie projektowanego gazociągu tranzytowego Płw. Jamał - Europa Zachodnia uściślono granice stanowiska. W 1995 r. sporządzono dokumentację warstwy kulturowej i 5 jam uszkodzonych przez wykop wykonany w związku z budową wodociągu gminnego.

Stanowisko zlokalizowane na południowym obrzeżu Targoni, rozdzielone jest na dwie części przez brukowaną drogę biegnącą z południa na północ przez wieś. Wykopy badawcze założono na osi mającego krzyżować się z tą drogą przyszłego gazociągu, na zachód (wykop1) i wschód (wykop 2) od drogi, przy czym wykop 2 poszerzono o teren wykupiony przez EuRoPol GAZ SA pod budowę zespołu zaworowo-upustowego.